

Fodor Márk Jozipovics:¹ Az Izraeli Védelmi Erők és fejlődési irányai

Vezetői összefoglaló

- Az Izraeli Védelmi Erők identitásának meghatározó eleme a néphadsereg jelleg: máig úgy tekintenek a fegyveres erőkre, amely képes integrálni a rendkívül heterogén társadalmat. Napjainkban azonban több tényező (a katonai szolgálat alól mentesülő ultraortodoxok és az arab lakosság növekvő számaránya) negatív hatással van e néphadsereg jellegre.
- Noha hivatalosan az izraeli civil-katonai kapcsolatok és a haderő társadalmi ellenőrzése megfelelnek a nyugati mintáknak, ugyanakkor a néphadsereg jellegéből fakadóan az izraeli politikai és gazdasági elit a fegyveres erők felsővezetéséből, vagy különböző elitalakulataiból érkezik, így a civil-katonai kapcsolatok kevésbé értelmezhetőek a „nyugati” keretrendszerben.
- Az izraeli védelmi ipar fejlettsége lehetővé teszi, hogy a szárazföldi erők, légvédelem, műholdas és drónfelderítés egyes képességeinél teljes mértékben a hazai kapacitásokra támaszkodjanak az alkatulatok felszerelésekor, az eszközök pedig nemzetközi szinten is versenyképesnek számítanak.
- A robotizált konvencionális haderő mellett az elrettentő erőtt a nem-konvencionális képességek is növelik, különösképpen a nukleáris fegyverek birtoklása, amellyel kapcsolatban Izrael a „nukleáris kétértelműség” politikáját követi. A szakértők szerint Izrael a nukleáris triád minden elemével (szárazföldi, légi és tengeri indítás) rendelkezik, ezáltal pedig képes válaszcsapással élni akár nukleáris háború esetén is.

A modern Izrael létrejötté és helytállása az arab-izraeli konfliktusban XX. század egyik egyedülálló jelensége, tekintettel a közel-keleti biztonsági regionális komplexum sajátosságaira. A környező arab államok ellenséges gyűrűjében létrejött zsidó állam fennmaradásának biztosítéka az 1948-ban létrejött haderő, az Izraeli Védelmi Erők (*Israeli Defense Forces – IDF*), másnéven (az ivrit megnevezés magyar fonetikus leiratában) a Cáhál. A függetlenségi háború kezdetén, a zsidó paramilitáris önvédelmi egységek egyesítéséből létrejött haderő napjainkra a képességeit és tapasztalatait figyelembe véve a régió egyik legmeghatározóbb fegyveres erejévé fejlődött. Fennállása során számos konvencionális és nem-konvencionális konfliktusban vett részt, a történetében egyaránt megtalálhatóak a kiemelkedő sikerek², az elhibázott vagy vitatott kimenetelű lépések³, továbbá a nemzetközi jog kereteit erősen feszítő, olykor azokon túl lépő műveletek.⁴ A közel-keleti régió elmúlt évtizedben bekövetkezett destabilizálódása, a regionális erőviszonyok átalakulása és a hatalmi vetélkedés erősödése régi és új feladatokat állít az Izraeli Védelmi Erők elé, amelyeket a hadviselés változó körülményei között⁵, azokhoz alkalmazkodva kell megoldania.

Alapelvek és sarokpontok

Az Izraeli Védelmi Erők alapvető feladata Izrael Állam létezésének és függetlenségének, állampolgárainak, valamint lakosságának védelme. A hagyományos területvédelmi feladatok dominanciája olyannyira erős, hogy nem vesznek

¹ Fodor Márk Jozipovics (fodormarkjoszipovics@gmail.com) az NKE EJKK Stratégiai Védelmi Kutatóközpont szakmai gyakornoka, a Biztonságpolitikai Szakkollégium és a Ludovika Collegium tagja.

² Például az 1967-es „hat napos” háború, amely során az izraeli haderő egy preventív háború indításával néhány nap alatt közel teljes dominanciát vívott ki a térségben az Egyiptom, Jordánia és Szíria (valamint a konfliktusban további, kisebb mértékben részt vevő arab államok) feletti győzelemmel, amelynek következtében az eredeti területének háromszorosát vonta ellenőrzése alá.

³ A 2006-os „34 napos” dél-libanoni háborúban a konvencionális izraeli fölény ellenére a hibás hadászati elképzelések, a vezetési bizonytalanságok, valamint az ellenség (Hezbollah) aszimmetrikus harcmodora és felkészültsége miatt egyes szakértők az Izraeli Védelmi Erők első egyértelmű katonai vereségeként határozzák meg a konfliktust, mások pedig – a Hezbollah súlyos veszteségeire való tekintettel – „döntetlenként” határozzák meg a háború eredményét.

⁴ Izrael több alkalommal is beavatkozott a libanoni polgárháborúba: az 1982-es beavatkozás alkalmával az Izraeli Védelmi Erők lehetővé tették a falangisták számára, hogy a Sabra és Shtila palesztin menekülttáborokban tömegmészárlást hajtsanak végre a menekültek között. A történetek feltárására létrehozott izraeli vizsgálóbizottság megállapította az IDF közvetett felelősségét.

⁵ Például az új típusú kihívások megjelenésének való megfelelés, különösen a palesztin terrorizmus elleni fellépés lehetséges eszközei.

részt békeműveletekben (ugyan humanitárius segítségnyújtást már biztosítottak, például Törökország számára), kizárólag az ország védelmére fókuszálnak. Ezen feladatok ellátására három fő eszközt határoz meg Izrael – mindeddig egyetlen, 1953-ban elkészített, de törvények által hivatalosan nem kodifikált – Nemzeti Biztonsági Stratégiája: elrettentés, korai előrejelzés és offenzív erő fenntartása.⁶ Újonnan elfogadott stratégia hiányában – ugyan törekvések voltak rá⁷ – ez az eszközrendszer hivatalosan napjainkban sem változott, noha a regionális biztonsági környezet alapvető átalakuláson ment keresztül, a konvencionális fenyegetéseket felváltotta például a terrorizmus vagy az iráni nukleáris törekvések jelentette kihívás, valamint a biztonság fogalmának tartalma is jelentősen kibővült. Mindezek átfogóbb megközelítéseket követelnek meg a politikai és katonai vezetés részéről egyaránt. Izrael számára – regionális környezetéből és modernkori történelmi fejlődéséből fakadóan – a fegyveres erő alkalmazása a biztonságpolitika legitim elemének minősül, ehhez azonban az erők készenlétének és tűzerejének magas szintjét szükséges fenntartaniuk „békeidőben” is, ami azonban a zsidó állam szempontjából relatív, tekintettel az ország számos alacsony intenzitású fegyveres konfliktusára.⁸

Az Izraeli Védelmi Erők identitásának meghatározó eleme a (szó pejoratív fennhangjától mentes) néphadsereg jelleg. A modern zsidó állam létrejöttét követően a hadsereget tekintették annak az eszköznek, amely képes a rendkívül heterogén társadalmat⁹ közös nevezőre hozni az Izrael Állam létezéséért vívott közös áldozatvállalás által, amelynek alapja a férfiakra és nőkre is egyaránt érvényes sorkötelezettség, valamint a tartalékos rendszer. A közös áldozatvállaláshoz hozzájárul az ország „erőd jellege”, a lakosságban az a biztonságpercepciója, hogy olyan környezetben kell fenntartaniuk az ország létezését, amely az elpusztításukra törekszik.¹⁰ Ugyanakkor a sorkötelezettséget illetően az ultraortodox vallási közösség és az arab lakosság is mentességet élvez, amely – tekintettel az izraeli társadalmon belüli növekvő számarányukra – számottevő kihívást jelent és feszültségekkel jár együtt, amelyek gyengítik az izraeli haderő társadalomban betöltött szerepét, végső soron pedig az ország védelmi képességeit.¹¹

Fontos kitérni a civil kontroll sajátosságaira is az Izraeli Védelmi Erők kapcsán. A haderő és a politikai vezetés rendkívül sajátos viszonyrendszerrel bír, amellyel kapcsolatban több, egymásnak akár látszólag ellentmondó jellemzés is született (túlzott civil kontroll / hadsereg vezette állam).¹² A viszonyrendszer alapja, ami egyben az ellentmondásos jellemzések hátterében is áll, a már kifejtett néphadsereg jelleg. Az izraeli belpolitika legfontosabb szereplői (például Naftali Bennett jelenlegi és Benjamin Netanjahu megelőző miniszterelnökök, akik a *Sayeret Matkal* különleges műveleti egységben szolgáltak együtt) a civil szférát megelőzően a hadsereg vezető beosztásaiban szolgáltak hivatásos katonaként, így gondolkodásmódjukban meghatározó szereppel bírnak az ott szerzett tapasztalatok. Ebből kifolyólag könnyebben értelmezhető a „túlzott civil kontroll” kritikának az alapja, ugyanis a katonai vezetői múlttal rendelkező izraeli politikusok magabiztosabban döntenek a haderő alkalmazását illetően, ahogyan az történt a 2006-os libanoni konfliktus esetében is, amikor a casus bellit jelentő incidenst követően órákon belül megkezdődtek a katonai műveletek.¹³ Yagil Levy az ellentmondást azzal a tétellel oldotta fel, miszerint a civil szféra kontrollálja a haderőt, de nem kontrollálja az ország militarizációját.¹⁴ Ez azt jelenti, hogy ugyan teljeskörű civil kontrollról beszélhetünk a védelmi szektor felett, a védelmi szektor szereplői a leszerelést követően aktívan megjelennek más állami szektorokban, ahol így erősebben érvényesülhetnek katonai szocializációs minták.

⁶ Jacob NAGEL – Jonathan SCHANZER: *From Ben-Gurion to Netanyahu: The Evolution of Israel's National Security Strategy*. Foundation for Defense of Democracies, [online], 2019. 05. 13. Forrás: fdd.org [2021. 03. 30.]

⁷ Például a Gadi Eisenkot (vezérkari főnök 2015 – 2019 között) és Gabi Siboni által 2019-ben összeállított „*Guidelines for Israel's National Security Strategy*”, amely a biztonság minden dimenziójában meghatározza Izrael számára a legfontosabb célokat, eszközöket és eljárásokat. [online], 2019. Forrás: washingtoninstitute.org [2021. 03. 30.]

⁸ Ilyen alacsony intenzitású konfliktust jelentenek a Hamász és a Hezbollah változó mértékű, de visszatérő rakétatámadásai, a szíriai polgárháború különböző, adott esetben Iránhoz köthető szereplőinek az izraeli határtól való távoltartása, a Sínai-félsziget radikális iszlamista sejtjei elleni küzdelem vagy a palesztin terrorizmus.

⁹ Izrael zsidó lakossága etnikailag (askenázi, szefárd / mizrahi, falasák) és vallási szempontból (háredi, datii, masortim, hilonim) is rendkívül megosztott, nem beszélve az ország arab lakosságáról és más, kisebb etnikumokról.

¹⁰ Ehhez szorosan kapcsolódik a Holokauszt tragédiája, mint identitásképző jelenség, miszerint a világ zsidósága csak is magára számíthat a fennmaradásért való küzdelemben.

¹¹ Ruth LEVUSH: *Israel: Military Draft Law and Enforcement*. Library of Congress, [online], 2019. Forrás: loc.gov [2021. 03. 30.]

¹² Yagil LEVY: *Who Controls the IDF? Between an "Over-Subordinate Army" and "a Military that has a State"*. The Open University of Israel, [online], 2012. Forrás: din-online.info [2021. 03. 30.]

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

A védelmi szektor felépítése

Az Izraeli Védelmi Erők vezetését a vezérkari főnök látja el, akit a miniszterelnök és a védelmi miniszter közös ajánlása alapján a kormány nevez ki három évre, és a védelmi miniszter irányítása alatt dolgozik. Izraelben megszokott politikai jelenség, hogy a miniszterelnök egyben több tárcát is vezethet, így gyakorta előfordul, hogy a miniszterelnök egyben a védelmi miniszteri feladatokat is ellátja, így közvetlenül a kormányfő irányítása alá kerülhet a haderő. A miniszterelnök munkáját az 1999-ben létrehozott Nemzetbiztonsági Tanács, valamint a Vezérkartól érkező katonai titkár támogatja közvetlenül.

Regionálisan négy parancsnokságból áll a szervezeti felépítés (északi, központi, déli, valamint a civil lakosság védelméért felelős hátszágvédelmi parancsnokság [*Home Front Command*]), a Vezérkar pedig hét igazgatóságból, a katonai igazságszolgáltatásból, valamint a mélységi műveletek közvetlen koordinálására létrehozott központból épül fel. A katonai felsőoktatás három intézménnyel rendelkezik, különállóan a harcászati, hadműveleti és hadászati szintekre vonatkozóan.

Az izraeli védelmi szektorban kiemelendő a hazai védelmi ipari komplexum szerepe. Az ország létrejöttét követően a haderő erősen függött a külföldi fegyverszállítmányoktól – amelyek, különösen a kezdeti időszakban még mindkét hidegháborús blokkból¹⁵ érkeztek – mind az eszközök, mind pedig a lőszergyártás és -utánpótlás tekintetében. Ennek a súlyos kiszolgáltatottságnak a megszüntetése érdekében a hatnapos háborút¹⁶ követő évektől kezdődően jelentős kormányzati szándék mutatkozott a hazai védelmi ipari kutatás-fejlesztés és gyártás fejlesztésére.¹⁷ Napjainkra az izraeli védelmi ipar a világ egyik legfejlettebb szektorává fejlődött, amely egyes területeken részben (döntően amerikai jelenléttel és közös fejlesztésekkel), más területeken pedig közel teljes mértékben (harckocsik, páncélozott szállító harcjárművek) képes kiszolgálni a fegyveres erők igényeit.¹⁸

Az izraeli védelmi ipari komplexum állami és magánvállalatokból épül fel. A legmeghatározóbb állami vállalatok közé tartozik a drónfejlesztésben és űriparban nemzetközileg is meghatározó *Israeli Aerospace Industries*, az alapvetően rakéatechnológiával és légvédelmi rendszerekkel foglalkozó *Rafael*, továbbá a hazai páncélosok és lőfegyverek gyártásáért felelős *Israel Military Industries*. A magánszektor nemzetközi szinten is legjelentősebb szereplője az *Elbit Systems*, amely fejlett elektronikai, valamint vezetés-irányítási és kommunikációs rendszerek fejlesztésével és értékesítésével foglalkozik.¹⁹

A védelmi szektor működésének alapja a megfelelő minőségű és mennyiségű információ, amelyet a nemzetbiztonsági szolgálatok biztosítanak a politikai és katonai döntéshozatal számára. Izrael három alapvető nemzetbiztonsági szolgálattal rendelkezik: a Moszad a polgári célú hírszerzésért, a fedett diplomáciai tevékenységért (például informális együttműködés olyan arab és muszlim országokkal, amelyekkel Izrael nem tart fent hivatalos diplomáciai kapcsolatot) és külföldi műveletekért, míg a kevésbé közismert *Shin-Bet / Shabak* a polgári elhárításért felel. Jelentősége ellenére a megnevezett szolgálatokhoz képest a katonai titkosszolgálat, az Izraeli Védelmi Erők Vezérkarának Katonai Hírszerző Igazgatósága (*AMAN*) sokkalta kevésbé tárgya a közérdeklődésnek. Az Aman legfőbb feladata a korai előrejelzés biztosítása a hadászati szintű felderítés alapján, valamint a hadászati mélységben végrehajtott különleges műveletek végrehajtása a *Sayeret Matkal* különleges műveleti egység (pontos létszáma titkosított) alkalmazásával. A hadászati szintű felderítést – az elérhető információk alapján – a 8200-es (jelhírszerzés), a 9900-es (műholdakkal és drónokkal végzett felderítés) és az 504-es (mélyfedésben lévő ügynökök) számú egységek végzik.²⁰

¹⁵ A keleti blokkból elsősorban Csehszlovákia volt Izrael meghatározó partnere, így került például több, német típusú második világháborús fegyver a zsidó egységekhez a függetlenségi háború során. A transzatlanti közösségből a kezdetekben Franciaország volt a legfőbb támogató (a franciák segítettek az izraeli atomprogram létrehozásában is), az Egyesült Államok csupán az 1967-es háborútól kezdődően vette át Izrael elsősorban partnerének szerepét.

¹⁶ A hatnapos háború során Franciaország – amely addig Izrael egyik legfőbb hadiipari támogatója volt – az arab közösséggel fennálló kapcsolatrendszerére való tekintettel fegyver- és lőszerembargót vezetett be Izraellel szemben, amely sokkolta az izraeli vezetést és rávilágított az ország ezirányú kitettsége mértékére. Lásd: [See French Embargo on War Materiel As Move to Weaken Israel, Win Arab Favor](#). Jewish Telegraphic Agency, [online], 1969. 01. 08. Forrás: jta.org [2021. 03. 30.]

¹⁷ Uzi RUBIN: *Israel's defence industries – an overview*. In: *Defence Studies*, 17. évf., 2017/3, 228-241.

¹⁸ Kiemelendők az immáron 4. generációban járó *Merkava harckocsik*, a „Vaskupola” – „Dávid Parittyája” – „Nyíl” légvédelmi rendszerek, amelyek csúcscategóriát képviselnek, valamint az „Uzi” géppisztoly.

¹⁹ [Israel Science & Technology: Defense Industry](#). The Jewish Virtual Library. [online], 2021. Forrás: jewishvirtuallibrary.org [2021. 03. 30.]

²⁰ [About Military Intelligence Directorate](#). Official website of Israeli Defence Forces, [online], 2021. Forrás: idf.il [2021. 03. 30.]

Konvencionális képességek

Az Izraeli Védelmi Erők három haderőnemből épül fel: a szárazföldi erőkből, a légierekből és a haditengerészetből. A különleges műveleti egységek a haderőnemek alárendeltségében látják el a feladataikat konfliktus esetén. (Háborús helyzetben kívüli különleges műveletek esetén a Vezérkar közvetlen alárendeltségében működő összhaderőnemi központ alárendeltségében hoznak létre a feladathoz szükséges integrált egységeket.²¹) Jelenleg hivatalosan 169.500 fő aktív (ebből 102.500 fő sorozott) állományú, valamint 465.000 fő tartalékos katona áll rendelkezésre az országban.²²

A haderő legnagyobb erejét a szárazföldi haderőnem alkotja, amely 126.000 főből áll, ennek azonban csupán közel az ötödét alkotja a hivatásos állomány (26.000 fő), több, mint négyötödét a sorállomány adja.²³ A szárazföldi haderőnem tűzerejének gerincét 2 páncélos és 3 gépesített dandár alkotja, amelyek tűztámogatását 3 tüzér dandár biztosítja. A szárazföldi erők további saját harctámogató és harci támogató-kiszolgáló alegységekkel rendelkeznek.²⁴ Eszközállományuk tekintetében alapvetően hazai, amerikai vagy közös fejlesztésű eszközökre támaszkodnak, például a Merkava harckocsik (saját fejlesztés), vagy az M113 páncélozott szállító harcjármű.

A haditengerészetet 9.500 fő alkotja, amelyből 2.500 fő a sorozott állomány.²⁵ A tengeri erők két hadműveleti területért felelnek: a Földközi-tenger esetében a szárazföldi műveletek támogatása, a Vörös-tenger területén pedig a hajózási szabadság biztosítása az alapvető feladatuk. Összesen 45 különböző méretű és képességű hadihajóval rendelkeznek, amelyek többsége hazai fejlesztésű és gyártású, ezeken felül pedig 3 Dolphin- és 2 Tanin-osztályú, Németország által gyártott, nukleáris csapásmérésre is alkalmas tengeraltjáróval.²⁶ A haditengerészetnek szintén van saját különleges egysége (*Shayetet-13*), amely a 2010-es gázai flottilla-incidensről vált hírhedt²⁷, valamint harci támogató-kiszolgáló alegységekkel rendelkezik.

A légierekből 34.000 fős és teljes egészében hivatásos állományú.²⁸ A légierekből gerincét 12 század negyedik (F-15 és F-16 típusok), és 2 század ötödik (F-35 típusú) generációs amerikai gyártású, de izraeli fejlesztésekkel ellátott vadászgép alkotja, amelyek mindegyike alkalmas nukleáris csapásmérésre. A légierekből esetében alapvetően az amerikai gyártású repülőeszközök (helikopterek, felderítő- és szállítógépek) a dominánsak, azonban a pilóta-nélküli repülőeszközök esetében már teljes mértékben hazai gyártású eszközöket használnak.²⁹ A légierekből szintén rendelkezik önálló különleges műveleti egységgel (*Shaldag*).

A légierekből alárendeltségében működik az izraeli *légvédelem*, amely külön kiemelést érdemel. A légvédelem kötelékében 3.000 aktív és 15.000 tartalékos állományú katona szolgál.³⁰ Az izraeli légvédelem legismertebb eszköze a 2011-ben hadrendbe állított, mobil telepítésű Vaskupola-rendszer, amely a Gázai-övezetből indított hagyományos, alacsony hatótávolságú és nem irányítható Kasszám-rakéták elhárítására hozták létre.³¹ A légvédelem következő eleme a 2017-ben hadrendben állított „Dávid Parittyája” rendszer, amely harcászati és rövid hatótávolságú ballisztikus rakéták, valamint repülőgépek, drónok és robotrepülőgépek ellen használható. A statikus telepítésű légvédelmi rendszer két ütege látja el Izrael légvédelmét.³² A légvédelem harmadik komponensét, a harcászati és hadászati ballisztikus rakéták elleni védelmet az Arrow-2 és Arrow-3 légvédelmi rakétakomplexumok jelentik, amelyeket elsősorban egy esetleges iráni

²¹ *Israel Defense Forces: Commando & Special Forces*. Jewish Virtual Library, [online], 2021. Forrás: jewishvirtuallibrary.org [2021. 03. 30.]

²² *The Military Balance 2021*. The International Institute for Strategic Studies, London, 2021, 344.

²³ Uo.

²⁴ Uo.

²⁵ *The Military Balance 2021*, 345.

²⁶ Uo.

²⁷ A 2010-es flottilla incidens során a Shayetet megszállta a blokádtól álló Gázai-övezetbe tartó török segélyhajókat, amelyek legénységének egyes része ellenállt, a tűzharcnak pedig számos török állampolgár esett áldozatul. Bővebben lásd: SELJÁN Péter: *A gázai segélyflottilla-incidens és a török-izraeli kapcsolatok*. Biztonságpolitika.hu, [online], 2011. Forrás: biztonsagpolitika.hu [2021. 03. 30.]

²⁸ *The Military Balance 2021*, 345.

²⁹ *The Military Balance 2021*, 345-346.

³⁰ *The Military Balance 2021*, 346.

³¹ KIRÁLY István Mihály: *Az izraeli légvédelem és légierekből legújabb eszközei – többretegű légvédelmi rendszer, F-35, UAV-ok*. *Szakmai Szemle*, 17. évf., 2019/4, 84-86.

³² KIRÁLY István Mihály: i.m., 86-87.

nukleáris fenyegetés elhárítására hoztak létre³³, ugyanakkor feltételezhető, hogy akár műholdak elpusztítására is alkalmasak lehetnek³⁴, s ami által Izrael az űrhadviselés egyik meghatározó szereplőjévé válhat a jövőben. A légvédelmi rendszer utolsó fontos pillére a Barak-8 föld-levegő rakéta, amely a harci repülőgépek, helikopterek, hajó elleni rakéták és pilóta nélküli repülőgépek ellen alkalmazható. Fontosságát az adja, hogy hadihajókra integrálható fegyverzet, így különös jelentőséggel bír az izraeli gázmezők védelme szempontjából, valamint a ciprusi gázmezők körüli konfliktusban.³⁵

Nem-konvencionális képességek

A kiberképességek esetében szét kell választani a kibervédelmet, valamint az offenzív kiberhadviselést. Az ország kibervédelméért, különösen a kritikus infrastruktúrák tekintetében, a Miniszterelnöki Hivatal közvetlen irányítása alatt álló Nemzeti Kiber Igazgatóság felel.³⁶ Az offenzív műveleteket – valószínűsíthetően – a katonai hírszerzés 8200-as számú egysége hajtja végre. A világ egyik legismertebb kibertámadását, a 2010-ben az iráni urándúsító üzemeket tönkretévő Stuxnet vírus létrehozását és az ezzel végrehajtott támadást is az 8200-as egységhez kötik.³⁷

Az, hogy Izraeli nukleáris képességekkel rendelkezne, sosem került megerősítésre hivatalosan a zsidó állam részéről, igaz, nem is cáfolták soha. Ezt nevezik „nukleáris kétértelműségnek”, amelynek előnye, hogy egyrészt biztosítja az elrettentést az ellenséges államok irányába, másrészt viszont az államnak nem szükséges alávetnie magát a fegyverek birtoklásából fakadó korlátozásoknak.³⁸ A feltételezett izraeli atomtöltetek száma 200-300 között lehet.³⁹ Magáról az izraeli atomfegyverek létezéséről 1986 óta lehet széleskörűen tudni, amikor Mordeháj Vanunu, a dimonai nukleáris létesítmény volt munkatársa a nemzetközi sajtó elé tárta az izraeli nukleáris program részleteit.⁴⁰ Az izraeli nukleáris kapacitás tekintetében a nemzetközi elemzők valószínűsítik a nukleáris triád meglétét is, azaz, hogy Izrael képes a tengerről (a Dolphin- és Tanin-osztályú tengeralattjárókról), a levegőből (az F15/F16-os és F35-ös repülőgépek által) és a szárazföldről is nukleáris csapást mérni.⁴¹ Amennyiben valóságok az információk a nukleáris triád meglétéről, az lehetővé tenné Izrael számára a második csapás képességét, ami a nukleáris elrettentés magasabb fokát jelenti.⁴²

Kihívások és fejlődési irányok

Az Izraeli Védelmi Erők fejlesztési irányait a regionális biztonsági környezet jellegzetességei határozzák meg. Jelenleg az ország közvetlen környezetében nincs olyan számottevő arab állam, amely esetében egyidejűleg fennállna az ellenséges viszony és az elégséges katonai kapacitás ahhoz, hogy konvencionális értelemben fenyegethesse Izrael területi integritását és lakosságát. A 2015-ben kiadott katonai doktrína Libanont és az Iráni Iszlám Köztársaságot azonosítja olyan állami szereplőkként, amelyek fenyegetést jelentenek.⁴³ Iránnal összefüggésben fontos kockázatot jelent a destabilizálódott Szíria, amelynek politikai vezetése kiszolgáltatottá vált a perzsa államnak, ezáltal területét szabadon használhatja katonai műveletekre, valamint a libanoni Hezbollah megerősítésének és utánpótlásának biztosítására, továbbá Izrael erőinek és erőforrásainak lekötésére.⁴⁴ A közvetlen katonai jelenlétén túl a legfőbb regionális biztonsági fenyegetést Izrael számára az iráni nukleáris program jelenti. Amennyiben Irán szintén atomfegyverekhez

³³ *Veszélyben lehet az izraeli technológiai fölény?* [online], 2019. 12. 18. Forrás: haborumveszete.hu [2021. 03. 30.]

³⁴ KIRÁLY István Mihály: i.m., 90.

³⁵ KIRÁLY István Mihály: i.m., 90-91.

³⁶ *About Israel National Cyber Directorate*. [online], 2021. Forrás: gov.il [2021. 03. 30.]

³⁷ Fabio CRISTIANO: *Israel: Cyber Warfare and Security as National Trademarks of International Legitimacy*. In: Scott N. ROMANIUK – Mary MANJIKIAN (szerk.): *Routledge Companion to Global Cyber-Security Strategy*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2020. [online], 2020. Forrás: papers.ssrn.com [2021. 03. 30.]

³⁸ SELJÁN Péter: *Izrael és egy atomfegyverek nélküli Közel-Kelet esélyei*. *Nemzet és Biztonság*, 4. évf., 2011/10, 6-7.

³⁹ SELJÁN Péter: i.m., 6.

⁴⁰ HEGYESHALMI Richárd: *Akit a Moszad sem tudott megtörni*. [online], 2016. 09. 30. Forrás: Index.hu [2021. 03. 30.]

⁴¹ *Fact Sheet: Israel's Nuclear Inventory*. Center for Arms Control and Non-Proliferation, 2020. 03. 31. Forrás: armscontrolcenter.org [2021. 03. 30.]

⁴² Uo.

⁴³ *English Translation of the Official Strategy of the Israel Defense Forces*. Belfer Center for Science and International Affairs, [online], 2016. Forrás: www.belfercenter.org [2021. 03. 30.]

⁴⁴ Larry HANAUER: *Israel's Interests and Options in Syria*. Rand Corporation, [online], 2016. Forrás: rand.org [2021. 03. 30.]

jutna, az Izraellel létrejövő nukleáris paritás döntő módon korlátozná a zsidó állam műveleti szabadságát a régióban, valamint regionális nukleáris fegyverkezési versenyt eredményezne, amely alapjaiban alakítaná át és destabilizálná a szűkebb és tágabb régió biztonsági környezetét.

Az iráni hatalmi kihívás mellett azonban egy új regionális konfliktus is kialakult Izrael közvetlen környezetében, mégpedig a ciprusi gázmezőket illetően. A Ciprus körül feltárt gázmezők feletti ellenőrzés megszerzéséért Törökország agresszív lépéseket tesz, a nemzetközi közösség által el nem ismert Észak-ciprusi Török Köztársaság jogaira hivatkozva.⁴⁵ A konfliktusban Izrael Törökország ellenében, Görögország és Egyiptom mellett kötelezte el magát, és közvetlen módon is érintett a ciprusi gázmezők mellett található izraeli földgázmezők (Tamar, Leviathán) miatt. Törökország – saját regionális törekvései keretében – aktív támogatója a palesztin függetlenség ügyének is.

A regionális konfliktusokon túl továbbra is meghatározó szereppel bír az izraeli biztonságpolitika számára a palesztin-izraeli konfliktus megoldatlansága. Ráadásul az idei évben parlamenti választást tartanak a palesztin területeken,⁴⁶ ami a Gázai-övezetet irányító és Izraellel szemben ellenséges Hamász megerősödését eredményezheti Ciszjordániában is, ami szintén konfliktusforrás lehet a jövőben.

Az Izraeli Védelmi Erők fejlesztésének irányait tehát három fő konfliktusterület határozza meg: Irán nukleáris és regionális törekvései a proxy-partnerein keresztül, a Földközi-tenger keleti medencéjének geopolitikai vetélkedése Törökország és az európai nagyhatalmak között, valamint a palesztin fegyveres ellenállás lehetősége. Az iráni ambíciók és az iráni műveleti szabadság korlátozásának eszközei a megfelelő hadászati felderítés és hírszerzés alapján történő légitámadások és a mélységi különleges műveletek végrehajtása, míg a ciprusi konfliktus esetében a légierő és haditengerészet együttes elrettentő képessége a meghatározó. Ugyanakkor a palesztin-izraeli konfliktus lehetséges eszkalációjára, a Hamász és a Hezbollah felhalmozott rakétakészleteire tekintettel elengedhetetlen az ország légvédelmének biztosítása és a megfelelő szárazföldi készenlét fenntartása az esetlegesen szükséges beavatkozások végrehajtására és a katonai elrettentés fenntartására.

A fegyveres erőknél azonban nem csupán a külső ellenségekkel, de a belső kihívásokkal is meg kell küzdeniük. A katonai szolgálat alól mentesülő ultraortodox közösségek, valamint az arab lakosság összlakosságon belüli számarányának várható növekedése nem csupán az utánpótlás tekintetében jelent problémát a haderő számára, de gyengíti a hadsereg és a társadalom kapcsolatát is, amely az Izraeli Védelmi Erők „néphadsereg” jellegének megkérdőjeleződését vonhatja maga után. Ez hosszú távon jelentősen gyengítheti Izrael „erőd ország” jellegét, ami az elrettentés képességének csökkenésével járhat együtt. Amennyiben a társadalom vezető rétegének militarizálódása, valamint a katonai szolgálatot nem teljesítő lakosság számarányának növekedése párhuzamos fennmarad, az tovább nyithatja az ollót a társadalmi rétegek között a már eleve rendkívül polarizált társadalomban.

Összegzés

Jóllehet az Izraeli Védelmi Erők mind létszámát, mind pedig képességeit tekintve kétségkívül a közel-keleti régió egyik legmeghatározóbb fegyveres erejének, Izrael pedig a nukleáris kapacitásának köszönhetően gyakorlatilag katonai nagyhatalomnak tekinthető, az izraeli politikai és katonai vezetésnek választást kell adnia a regionális biztonsági környezet dinamikus változásaira. Ehhez az ország gazdasági erőforrásai, fejlett IT-szektora, technológiai elsősége, valamint fejlett védelmi ipara megfelelő alapot biztosít. Ugyanakkor a közkeletű vélekedés szerint a hadsereg mindig a társadalom leképeződése is – ez pedig különösen igaz egy „néphadsereg” jellegű haderőre. Az immáron két éve tartó belpolitikai válság – amelynek egyik oka az ultraortodox közösségek sorkötelezettség alóli mentessége volt – súlyos következményekkel járt a védelmi erőkre nézve is, mivel két éve nincsen elfogadott költségvetés, amely biztosítaná a haderőfejlesztéshez szükséges pénzügyi erőforrásokat, valamint a gyakori kormánystruktúra átalakítás is hátrányos a stabil stratégia meghatározása szempontjából. Noha Izrael létezése rövid- és középtávon is biztosított az Izraeli Védelmi Erők által, a jelenben esetlegesen elszalasztott védelempolitikai lépések hosszútávon súlyos következményekkel járhatnak a Közel-Keleten betöltött helyzetére is.

⁴⁵ EGERESI Zoltán: *Kelet-mediterráneumi gázkincs: a ciprusi válság új dimenzióban*. *Nemzet és Biztonság*, 12. évf., 2019/2, 50-63.

⁴⁶ Michael MILSTEIN: *Palestinian Elections: How Real, and with What Results*. Washington Institute for Near East Policy, 2021. 03. 05. Forrás: www.washingtoninstitute.org [2021. 03. 30.]

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

NÉZŐPONTOK 2021/2

Az „SVKK Nézőpontok” 2010 óta a Kutatóintézet külső munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit, értékeléseit közreadó, illetve a Kutatóintézet munkatársainak szubjektívebb szakmai véleményét közlő időszakos kiadvány.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés és tördelés:

Csiki Varga Tamás, Tálás Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

ISSN 2498-843X

© Fodor Márk Joszipovics, 2021

© Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2021